

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

EĞİTİCİ ÇOCUK PROGRAMLARININ KELOĞLAN ÇİZGİ FİLMİ ÜZERİNDEN
ANLATIBİLİMSEL AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

HASİBE ÇİFTÇİ TURAN

İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, Sanat ve Tasarım
Fakültesi, Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü

e-posta: hsb.cftc@hotmail.com

ORCID 0009-0008-7661-4152

ZİYAD GULİYEV

İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, Sanat ve
Tasarım Fakültesi, İletişim ve Tasarım Bölümü

e-posta: ziyad.guliyev@nisantasi.edu.tr

ORCID 0000-0003-0720-3698

ÖZ

Bu araştırma, çocuklara yönelik görsel hikâye anlatımının öne çıkan örneklerinden biri olan Keloğlan Masalları adlı animasyon dizisini, Vladimir Propp'un masalların yapısal çözümlemesine dair geliştirdiği kuramsal çerçevede incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın temel çıkış noktası, geleneksel anlatı yapı taşlarının modern animasyonlarda nasıl dönüştürülerek kullanıldığı ve bu dönüşümün kültürel aktarım ile değer eğitimi açısından nasıl bir rol üstlendiğini irdelemektir. Bu doğrultuda, dizideki karakter ve mekân tasarımlarının anlatısal işlevselliği değerlendirilmiştir; Propp'un yedi eylem kişisi ile otuz bir anlatı işlevinin, günümüz çocuk anlatılarına nasıl adapte edildiği sistematik biçimde analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında nitel araştırma yöntemi benimsenmiş, içerik analizi ile anlatıbilimsel çözümleme bir arada uygulanmıştır. TRT Çocuk kanalında yayımlanan Keloğlan Masalları dizisi hem genel yapısı hem de seçilen örnek bölümler üzerinden çözümlemeye tabi tutulmuştur. Anlatının içindeki temel karakter rolleri – kahraman, düşman, yardımcı, başışçı ve aranan kişi – ile bu karakterlerin olay örgüsündeki işlevleri tespit edilerek, dizinin anlatı kurgusu yapısal bütünlük ve süreklilik bağlamında değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, Keloğlan Masalları dizisinin Propp'un tanımladığı anlatı şablonlarına büyük ölçüde uyum gösterdiğini ortaya koymaktadır. Çalışma, klasik halk anlatılarına özgü yapıların günümüz çocuklarına hitap eden görsel formata etkili şekilde aktarılabilirliğini göstermektedir. Aynı zamanda karakterlerin ve çevrenin pedagojik hedefleri destekleyecek biçimde tasarlandığı; eğitici içerik ile kültürel sürekliliği destekleyen görsel öğelerin bütünlüklü bir anlatı içinde sunulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anlatıbilim, Çocuk anlatıları, Görsel hikaye anlatımı, Masal çözümlemesi, Viladimir Propp

A NARRATOLOGICAL EVALUATION OF EDUCATIONAL CHILDREN'S PROGRAMS
THROUGH THE KELOĞLAN CARTOON

ABSTRACT

This study aims to analyze Keloğlan Masalları, an animated series that stands out as a prominent example of visual storytelling for children, within the theoretical framework of Vladimir Propp's structural analysis of folktales. The main focus of the research is to explore how traditional narrative structures are transformed and utilized in modern animations and to examine the role this transformation plays in cultural transmission and value education. Accordingly, the narrative functionality of character and setting designs in the series has been evaluated, and the adaptation of Propp's seven character roles and thirty-one narrative functions to contemporary children's narratives has been systematically analyzed. The study adopts a qualitative research method, employing both content analysis and narratological examination. The Keloğlan Masalları series, broadcast on TRT Çocuk, has been analyzed both as a whole and through selected episodes. The core character roles within the narrative—such as the hero, villain, helper, donor, and sought-for person—and their functions in the plot have been identified and assessed in terms of structural coherence and continuity. The findings reveal that the Keloğlan Masalları series largely aligns with the narrative templates defined by Propp. The research demonstrates that narrative structures typical of traditional folktales can be effectively transferred into visual formats appealing to contemporary children. It also concludes that the characters and settings are designed in ways that support pedagogical objectives, presenting educational content and elements of cultural continuity within an integrated narrative structure.

Keywords: Narratology, Children's narratives, Visual storytelling, Folktale analysis, Vladimir Propp

Geliş Tarihi/Received: 06.06.2025

Kabul Tarihi/Accepted: 30.09.2025

Yayın Tarihi/Printed Date: 30.09.2025

Kaynak Gösterme: Turan, H.Ç. ve Guliyev, Z. (2025). "Eğitici Çocuk Programlarının Keloğlan Çizgi Filmi Üzerinden Anlatıbilimsel Açidan Değerlendirilmesi". *İstanbul Nişantaşı Üniversitesi Sanat, Tasarım ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, 1(1) 22-34.

GİRİŞ

İnsan, doğası gereği toplumsal bir varlıktır ve yaşamı boyunca diğer bireylerle kurduğu ilişkiler aracılığıyla şekillenir. Bu ilişkiler, özellikle çocukluk döneminde öğrenilen değerler ve davranış kalıpları aracılığıyla, hem bireysel gelişimi hem de toplumsal yapıyı doğrudan etkiler. Bu noktada çocukların iletişim dili ve gelişim sürecinde maruz kaldıkları görsel medya içerikleri oldukça belirleyici bir rol oynar. Televizyon ve dijital platformlarda yayımlanan çocuk programları, yalnızca eğlence değil, aynı zamanda eğitim ve değer aktarımı amacıyla da önemli bir araç haline gelmiştir.

Günümüz çocukları, kolay erişilebilir medya içerikleri aracılığıyla yoğun bir şekilde görsel hikayelere maruz kalmaktadır. Bu hikâyeler, anlatı yapıları ve karakter kurgularıyla çocukların zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimlerini doğrudan etkileyebilmektedir. Ancak bu etkinin olumlu olabilmesi, içeriklerin bilinçli ve pedagojik bir yapı içerisinde sunulmasına bağlıdır. Bu nedenle, çocuk programlarının anlatı yapılarının bilimsel temellerle inşa edilmesi, anlatıbilimin sunduğu yöntemlerle mümkün hâle gelmektedir.

Bu çalışmada, çocuklara yönelik eğitici içeriklerin anlatı yapıları, karakter ve çevre tasarımı üzerinden değerlendirilerek, anlatıbilimsel çözümlemelerin çocuk programlarına nasıl katkı sunduğu araştırılmıştır. Örnek olarak ele alınan Keloğlan Masalları adlı çizgi film, Vladimir Propp'un masal çözümlemesi kuramı çerçevesinde incelenmiş; karakterlerin işlevleri, çevre ile kurdukları ilişki ve anlatının bütünsel yapısı analiz edilmiştir. Propp'un (1985) belirlediği yedi eylem kişisi ve otuz bir işlev modeli doğrultusunda yapılan bu çözümleme, geleneksel anlatı yapı taşlarının çağdaş görsel medya ortamlarında nasıl dönüştüğünü göstermeyi amaçlamaktadır.

1. Televizyon Program Türleri ve Eğlence Anlatısı Bağlamında Çocuk Programları

Televizyon, bireylerin bilgiye erişimini sağlayan en yaygın kitle iletişim araçlarından biridir. Geniş izleyici kitlesine hitap eden program çeşitliliği sayesinde hem bilgilendirici hem de eğlendirici işlevleriyle toplumun her kesimine ulaşır. Zamanla yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelen televizyon, bireylerin gündelik yaşamlarında yalnızca boş zamanlarını değerlendirdikleri bir araç değil, aynı zamanda sosyal etkileşimlerin de kurulduğu bir platforma dönüşmüştür. Televizyon programları hazırlanırken, hedef kitlenin yaş grubu, ilgi alanları ve beklentileri göz önünde bulundurularak çeşitli içerik türleri geliştirilir. Bu türler, bilgilendirme, eğitim, haber, kültür, eğlence, dram ve çocuk programları gibi başlıklar altında sınıflandırılır (Kars, 2012).

Haber programları, güncel gelişmeleri izleyiciye hızlı ve tarafsız bir şekilde aktarma amacı taşıırken (Yıldırım, 1994), kültür programları toplumun değerlerini, geleneklerini ve sanat anlayışını gelecek nesillere taşıma işlevi görür. Eğitim programları ise izleyicilere bilgi kazandırarak davranış değişikliği sağlamayı hedefler. Gerçek yaşam programları, bireylerin yaşanmış hikâyelerini merkeze alarak toplumsal bir ayna işlevi görürken; dram türü, kurgusal ya da gerçek olayları anlatı yoluyla sunar. Eğlence programları ise bireyin iyi vakit geçirmesini ve günlük hayatın stresinden uzaklaşmasını sağlamayı amaçlar (RTÜK, 2014).

Bu türler arasında çocuk programları özel bir öneme sahiptir. Zira çocuklar, gelişimsel olarak çevresel etkilerden en fazla etkilenen bireylerdir ve izledikleri içeriklerin onların sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimi üzerinde doğrudan etkisi bulunmaktadır. Bu nedenle çocuklara yönelik hazırlanan programlarda içerik seçimi, anlatı yapısı ve görsel dilin hassasiyetle planlanması gerekir. RTÜK tarafından yapılan sınıflandırmaya göre çocuk programları; okul öncesi içerikler, çizgi filmler, eğitim programları, etkinlik temelli içerikler, çocuk haberleri, yarışmalar ve drama türü anlatılar şeklinde kategorize edilmiştir (RTÜK, 2014).

Çocuk programları birçok çocuğun günlük yaşamında önemli bir yer tutmakta ve onlar için hem eğlence hem de dünyayı anlama aracı olarak görülmektedir. Yetişkinler genellikle televizyonu dinlenme ve keyif alma amacıyla izlerken, çocuklar onu çevrelerini tanımak ve anlamlandırmak için kullanırlar. Bu durum, çocukların izledikleri içeriklerle kurdukları özdeşim ilişkisini daha da anlamlı hale getirmektedir. Özellikle erken yaşlarda karşılaşılan bilinçsiz televizyon kullanımı, çocukların sağlıklı olmayan rol modellerle özdeşim kurmasına yol açabilir ve kişilik gelişimlerini

olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle çocukların televizyon izleme alışkanlıklarının ebeveynler tarafından dikkatle takip edilmesi ve bu konuda bilinçli rehberlik edilmesi önemlidir (Öztürk, 2010).

Çocuklar, kendilerine hitap edip etmediğine bakmaksızın radyo ve televizyon yayınlarının doğal birer izleyicisi konumundadır. Bu yaş grubunun televizyon içeriklerinden olumlu yönde etkilenebilmesi, ancak onlara uygun ve bilinçli mesajlar sunulmasıyla mümkün olabilir. Bu bağlamda, televizyonun yalnızca eğlendirme ve oyalanma aracı olarak değil, sahip olduğu görsel ve teknik avantajlar doğrultusunda eğitsel amaçlarla da etkili bir biçimde kullanılıp kullanılmayacağı önemlidir (Kars, 1990).

Özellikle çizgi film ve animasyon yapımlar, çocukların hayal gücüyle birleşen anlatı potansiyeli sayesinde öne çıkmaktadır. Çizgi film, genellikle çocuk izleyicilere hitap eden ve çizgisel anlatımla oluşturulan iki boyutlu animasyon türüdür. Bu yapımlar çoğunlukla televizyon yayınlarında kullanılmaktadır (Alıcı, 2021). Animasyonlar, hem anlatım zenginliği hem de görsel cazibesiyle çocukların dikkatini çekerken; anlatı içindeki karakterler ve çevre tasarımı, izleyicinin içeriği daha kolay kavramasına yardımcı olur. Anlatıbilim açısından değerlendirildiğinde, bu tür içeriklerde karakterlerin işlevsel yerleşimi ve çevrenin hikâyeye uyumu oldukça önemlidir. Anlatıyı oluşturan mekânsal öğeler –orman, saray, köy gibi– anlatının duygusal atmosferini ve olayların ritmini belirler.

Çocuk programlarında anlatı yapısı, çocukların yaşlarına uygun değer aktarımı açısından büyük önem taşır. Bu nedenle anlatıların belirli bir yapısal düzen içinde kurgulanması hem öğretici hem de eğlendirici içerikler oluşturulmasını sağlar. Anlatının yapı taşları olan karakter, olay örgüsü ve mekân, çocukların dünyasını etkileyen temel bileşenlerdir. Bu programlar, yalnızca bir eğlence unsuru değil, aynı zamanda kültürel aktarımın ve toplumsal normların benimsenmesinin aracı olarak değerlendirilmelidir.

2. Anlatıbilimin Temelleri ve Görsel Hikâye Anlatımının Dönüşümü

Toplumların kültürel sürekliliğini sağlayan en temel araçlardan biri anlatıdır. İnsanlık tarihinin en eski dönemlerinden itibaren anlatılar hem bireyler arasında hem de kuşaklar arasında bilgi aktarımının temel yöntemlerinden biri olmuştur. Roland Barthes (1993)'ün de belirttiği gibi anlatı, evrensel bir gerçekliktir ve hiçbir toplum anlatıdan yoksun değildir. Bu durum, anlatının sadece edebi bir form değil, aynı zamanda kültürel, toplumsal ve tarihsel bir iletişim biçimi olduğunu göstermektedir. Aristoteles'in tragedyaları ve epik şiirler üzerinden yaptığı tanımlardan günümüze kadar gelen anlatı kavramı, sadece yazılı metinleri değil, sözlü gelenekleri ve günümüzdeki görsel anlatım biçimlerini de kapsayan geniş bir alanı içerir.

Anlatıbilim (narratology), anlatıların yapılarını, bileşenlerini ve işleyiş biçimlerini inceleyen disiplinlerarası bir araştırma alanıdır. Özellikle 1960'lı yıllarda Fransa'da yapısalci kuramlarla birlikte gelişim gösteren bu alan, Tzvetan Todorov'un 1969 yılında yayımladığı "Grammaire du Décaméron" adlı çalışmasıyla literatürde yerini almıştır (Dervişcemaloğlu, 2014). Anlatıbilim, sadece edebiyatla sınırlı kalmayıp sinema, televizyon, tiyatro, dijital medya ve gündelik yaşam anlatılarını da inceleme kapsamına alarak çok yönlü bir araştırma çerçevesi oluşturur (Bal, 2024).

Mieke Bal (2024)'a göre anlatı, sadece dilsel göstergelerle değil, aynı zamanda görsel ve işitsel unsurlarla da biçimlendirilmiş yapısal bir bütündür. Metin yalnızca kelimelerden ibaret değildir; bir film sahnesindeki ışık kullanımı, bir animasyon karakterinin kostümü ya da bir televizyon jeneriğindeki müzik seçimi de anlatıya anlam katan göstergelerdir. Bu anlayış doğrultusunda, klasik yazılı anlatıların yanı sıra günümüzde dijital teknolojilerin etkisiyle gelişen görsel hikâye anlatımı, anlatıbilimin çağdaş uzantılarından biri haline gelmiştir.

Görsel hikâye anlatımı, sözlü ve yazılı anlatı formlarından farklı olarak imgeler, hareket, renk ve ses gibi unsurlar aracılığıyla izleyiciyle iletişim kurar. Görsellik, yalnızca bir süsleme değil; anlatının duygusal tonunu, karakterlerin ruh hâlini ve anlatının atmosferini belirleyen temel bir öğedir. John Berger (2018)'in de vurguladığı gibi, görsel imgeler anlam üretiminde güçlü birer araçtır. Görsel anlatım, izleyiciye sadece bilgi sunmakla kalmaz; onun düşünme, hissetme ve

anlamlandırma süreçlerini de doğrudan etkiler. Özellikle animasyon, sinema ve televizyon gibi alanlarda kullanılan görsel göstergeler, izleyicinin anlatı ile kurduğu ilişkiyi derinleştirir.

Anlatıbilimsel incelemede önemli bir diğer kuramsal zemin de yapısalcılıktır. Yapısalcılık, dilin ve kültürün belirli kurallar doğrultusunda işlediğini ve bu kuralların sistematik biçimde analiz edilebileceğini ileri sürer. Ferdinand de Saussure'ün dilbilimsel yaklaşımlarından beslenen bu anlayış, anlamın yalnızca bireysel öğelerle değil, öğeler arasındaki ilişkilerle şekillendiğini savunur. Roland Barthes, Claude Lévi-Strauss, Gérard Genette gibi kuramcılar, anlatıların yapısal düzenlerini ortaya koymak adına bu yaklaşımı farklı disiplinlerde uygulamışlardır. Genette'in anlatı zamanına, odaklanma düzeylerine ve söylem yapılarına ilişkin kavramları, anlatıbilimsel çözümlemelerde önemli bir yöntemsel dayanak oluşturur (Genette, 1980).

Bu bağlamda anlatı iki temel düzlemde ele alınır: öykü (story) ve söylem (discourse). Öykü, anlatının içeriksel boyutunu; yani olayların, karakterlerin ve mekânların mantıklı bir sıra içerisinde sunumunu ifade ederken, söylem ise bu içeriğin nasıl anlatıldığına odaklanır. Anlatıcının bakış açısı, zaman kullanımı, anlatım hızı gibi unsurlar söylemi belirler. Bu ayrım, hem edebi eserlerde hem de görsel anlatılarda metnin anlamını ve izleyici üzerindeki etkisini analiz etmek için temel bir çerçeve sunar (Chatman, 2009).

Teknolojik gelişmelerin etkisiyle birlikte post-yapısalcılık da anlatıbilim alanında yeni bir paradigma olarak ortaya çıkmıştır. Yapısalcılığın anlamın sabitliği ve yapıların kesinliği üzerine kurduğu varsayımlarına karşılık post-yapısalcılık, anlamın bağlamsal ve değişken olduğunu savunur. Roland Barthes (1967)'in "Yazarın Ölümü" makalesi, bu anlayışın bir örneğidir. Barthes, metnin anlamını yalnızca yazarın niyetine değil, okuyucunun üretimine ve yorumuna da bağlayarak anlamın sabitliğini sorgular. Michel Foucault'nun özne ve iktidar ilişkisine dair çözümlemeleri ise post-yapısalcı yaklaşımların bilgi, güç ve kimlik meselelerine nasıl yaklaştığını gösterir (Çelebi, 2013).

Görsel hikâye anlatımı, dijital çağın sunduğu olanaklarla birlikte interaktif bir boyut kazanmıştır. Artık izleyici yalnızca bir alıcı değil; anlatının aktif bir parçası hâline gelmiştir. Video oyunları, sanal gerçeklik uygulamaları, sosyal medya içerikleri gibi yeni medya biçimleri, geleneksel hikâye anlatıcılığına alternatif, çok katmanlı ve deneyimsel anlatılar sunar. Jenkins (2008)'in "platformlar arası anlatı" olarak tanımladığı yapı, hikâyelerin farklı mecralarda genişletilerek sunulmasını sağlar. Bu durum, anlatıbilimin yeni medya koşulları altında yeniden tanımlanmasını ve daha kapsayıcı bir anlayışla ele alınmasını gerektirir.

Anlatıbilim, klasik edebi metinlerden dijital medya ortamlarına kadar uzanan geniş bir yelpazede anlatı yapılarını analiz etmeye imkân tanır. Görsel hikâye anlatımı, bu disiplinin çağdaş uygulamalarından biri olarak, izleyiciyle doğrudan ve çok duyulu bir iletişim kurma kapasitesine sahiptir. Anlatıbilim, yalnızca ne anlatıldığını değil, nasıl anlatıldığını çözümleyerek, metinlerin estetik, kültürel ve ideolojik boyutlarını açığa çıkarmada güçlü bir araç sunar.

3. Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş ve anlatı çözümlemesi tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırma yaklaşımı, ele alınan problemi doğal bağlamı içerisinde derinlemesine anlamaya ve bu problem üzerine sorgulayıcı, yorumlayıcı bir bakış açısı geliştirmeye odaklanır (Guba ve Lincoln, 1994; Klenke, 2016). Bu yöntemde, araştırma süreci gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama araçlarıyla yürütülebilir. Böylece yalnızca önceden bilinen değil, aynı zamanda daha önce fark edilmemiş problemlerin tanımlanması ve anlaşılması mümkün hale gelir. Nitel araştırma, gerçekliğe ulaşmayı amaçlayan öznel ve yorumlayıcı bir süreç olarak, incelenen olguların gerçekçi bir şekilde ele alınmasına yönelik öznel-yorumlayıcı bir süreci ifade etmektedir (Baltacı, 2019). Keloğlan çizgi filmi, Vladimir Propp'un "Masalın Biçimbilimi" (Propp, 1985) kuramı doğrultusunda incelenmiş; özellikle Propp'un belirlediği yedi karakter tipi ve otuz bir anlatı işlevinin yapı içindeki yansımaları analiz edilmiştir. Seçilen bölümler üzerinden olay örgüsü, karakter işlevleri ve çevre tasarımı anlatıbilimsel yaklaşımla çözümlenmiş; veriler örnek olay incelemesi yöntemiyle değerlendirilmiştir.

Betimsel analiz süreciyle, anlatı yapısının eğitici içeriklerdeki rolü ve çocuklara yönelik görsel anlatılarda nasıl işlevsel hale geldiği ortaya konulmuştur. Betimsel analiz, nitel araştırmalarda

elde edilen verilerin düzenli, anlaşılır ve yorumlanmış bir biçimde sunulmasını amaçlayan sistematik bir yaklaşımdır. Bu yöntem, öncelikle araştırma soruları ya da kavramsal çerçeveden hareketle analiz sürecine yön verecek bir yapı oluşturarak başlar. Veriler, belirlenen tema ve kategorilere göre sınıflandırılır, ardından bu sınıflandırma doğrultusunda anlamlı bulgular ortaya konur. Araştırmacı, veriler arasında neden-sonuç ilişkileri kurar, gerektiğinde yapısal karşılaştırmalar yapar ve doğrudan alıntılarla analizini destekler. Dört aşamada ilerleyen bu süreçte; çerçeve oluşturma, verilerin tematik olarak işlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması temel adımlardır. Betimsel analizde başarı, araştırmacının sağlam bir kavramsal zeminle tutarlı, geçerli ve inandırıcı sonuçlar sunabilmesine bağlıdır (Baltacı, 2019).

4. Vladimir Propp ve Masalın Biçimbilimi Üzerine Kuramsal Bir Değerlendirme

Vladimir Yakovleviç Propp, 20. yüzyıl anlatıbilim kuramının en temel taşlarından biri olarak kabul edilen çalışması “Masalın Biçimbilimi” ile halk masallarına yapısal bir analiz yöntemi sunmuştur. Dilbilim ve halk edebiyatı eğitimi alan Propp, özellikle Rus masallarının biçimsel analizine odaklanmış, Alexandr Nikolaevich Afanasyev’in derlediği Rus halk masallarını temel alarak geliştirdiği bu modelle, halk anlatılarının evrensel ve değişmez yapı taşlarını belirlemeye çalışmıştır (Propp, 1985). Masallarda yüzeydeki çeşitliliğe rağmen altında yatan sabit yapılar bulunduğunu tespit eden Propp, anlatıları belirli işlev dizileri ve karakter tipleri çerçevesinde değerlendirmiştir.

Propp’un yaklaşımı, anlatının işlevsel yapısını merkezine alır. Ona göre karakterlerin kimliklerinden çok, anlatı içinde üstlendikleri roller yani “işlevler” önemlidir. Bu doğrultuda, masalları belirli işlev dizilerine göre çözümler. Propp, 31 temel işlevin masallarda sabit bir sıralama ile yer aldığını ve bu işlevlerin, olay örgüsünü yapılandıran değişmez unsurlar olduğunu ileri sürer. Her masalda tüm işlevlerin yer alması gerekmez; ancak işlevlerin sıralamasının değişmemesi yapının temelidir. Bu yönüyle Propp, masalın yüzey biçiminden çok derin yapısıyla ilgilenmiş, anlatısal olanı mantıksal dizgelerle sistematize etmiştir (Propp, 1985).

Propp’un masal çözümlemesi yalnızca işlevlerle sınırlı değildir; aynı zamanda bu işlevleri yerine getiren karakterleri de yedi eylem kişisine indirger: Kahraman, kötü karakter (saldırgan), yardımcı, başışçı, gönderen, prenses (aranan kişi) ve sahte kahraman. Bu karakterler, masalın farklı aşamalarında farklı işlevleri üstlenebilir; bazen bir karakter birden fazla role sahip olabilir. Örneğin başışçı figürü kimi zaman aynı zamanda yardımcı rolü üstlenebilir. Bu esneklik, masalın evrensel anlatı yapısını bozmadan, çeşitli bağlamlarda uyarlanabilmesine olanak tanır (Propp, 1985).

Masalların işlevsel yapısında dikkate alınması gereken diğer önemli öğelerden biri de “üçleme” ve “güdülenme”dir. Üçleme, masallarda olayların veya kahramanın girişimlerinin üç kez tekrar etmesi şeklinde yapılandırılır. Bu tekrarlar, masalın dramatik yapısını güçlendirirken aynı zamanda karakterin gelişimine işaret eder. Güdülenme ise kahramanın eylemlerinin ardındaki içsel ya da dışsal nedenleri açıklar. Bu iki unsur, Propp’un modeline estetik bir derinlik ve mantıksal tutarlılık kazandırır (Propp, 1985).

Propp’un yapısalcı yaklaşımının önemli bir yönü de masallardaki durağan ve değişken unsurlar ayrımıdır. Karakterlerin isimleri, görünüşleri, çevreleri değişebilir; ancak eylemleri, yani işlevleri sabittir. Bu bağlamda, Propp’un çözümlemelerinde işlevler, anlatının temel birimi olarak ele alınır. Örneğin, kahraman farklı masallarda farklı biçimlerde tasvir edilse de onun yolculuğa çıkma, engellerle karşılaşma ve sonunda ödüle ulaşma işlevleri sabit kalır (Çobanoğlu, 2012).

Propp’un teorisi yalnızca masalları değil, modern anlatıları ve özellikle çocuklara yönelik anlatıların yapılandırılmasını da derinden etkilemiştir. Onun çözümleme modeli, edebiyatın yanı sıra sinema, televizyon ve dijital medya gibi pek çok anlatı mecrasında uygulanabilir niteliktedir. Bu yönüyle, halk anlatılarının kültürel bellekteki yerinin yanı sıra, çağdaş anlatılardaki yansımalarını değerlendirmek için de güçlü bir kuramsal çerçeve sunar.

Masalların biçimsel analizi, yalnızca geleneksel metinlerin yapısal çözümlemesi açısından değil; aynı zamanda kültürel aktarım, değer eğitimi ve pedagojik amaçlar doğrultusunda geliştirilen

çağdaş içeriklerin değerlendirilmesi açısından da önemlidir. Propp'un sunduğu işlevsel yapı, çocuklara yönelik hazırlanan animasyon dizileri, hikâye kitapları ve dijital oyunlar gibi ürünlerin anlatı mantığını çözümlemek ve onların etkili anlatılar oluşturup oluşturmadığını değerlendirmek açısından kullanılabilir. Masalların evrensel yapılarını esas alarak çocuk izleyiciler için anlaşılır, öğretici ve tutarlı anlatılar üretmek, bu yöntemin çağdaş anlatıların kurgusunda ne kadar işlevsel olduğunu göstermektedir.

Propp'un "Masalın Biçimbilimi" adlı çalışması, masal çözümlemelerinde yapısal bir yöntem sunarak yalnızca halk edebiyatına değil; eğitim, medya, kültür ve çocuk gelişimi gibi alanlara da önemli katkılar sağlamaktadır. Masalların temel yapı taşlarını belirlemek, yalnızca anlatı kurmakla ilgili değildir; aynı zamanda bu anlatılar aracılığıyla kültürel değerlerin aktarılması, çocukların hayal gücünün ve eleştirel düşünme becerilerinin desteklenmesi açısından da büyük önem taşır. Propp'un kuramsal mirası, bu bağlamda günümüz anlatı çalışmalarında hâlen geçerliliğini korumakta ve yeni anlatı biçimlerinin çözümlemesinde etkili bir araç olarak varlığını sürdürmektedir.

Geleneksel Keloğlan masallarında Propp'un "Masalın Biçimbilimi"nde ortaya koyduğu işlevler – kahramanın evden çıkışı, engellerle karşılaşması, yardımcılarının devreye girmesi, kötüyle çatışması ve ödül ya da evlilikle sonuçlanan kapanış– belirgin şekilde görülebilir. Animasyon uyarlamalarında ise bu yapı büyük oranda korunmakla birlikte, bazı işlevlerin sadeleştirildiği veya pedagojik amaçlarla dönüştürüldüğü dikkati çeker. Örneğin, kötü karakterlerin aşırı şiddet barındıran yönleri azaltılırken, yardım eden hayvan ya da nesnelerin rolü daha görünür hâle getirilir. Bu durum, animasyonun orijinal metne bağlı kalırken aynı zamanda güncel çocuk izleyiciye uygun bir anlatı kurgulamaya çalıştığını gösterir. Dolayısıyla, yapılan değerlendirme animasyonun Propp'un yapısal şemasına çoğunlukla sadık kaldığını, ancak eğitimsel mesaj ve görsel estetik kaygılar nedeniyle bazı işlevleri yeniden biçimlendirdiğini ortaya koymaktadır.

5. Görsel Hikâyecilikte Karakter ve Çevre Tasarımı: Keloğlan Masalları Üzerine Anlatıbilimsel Bir Yaklaşım

Görsel anlatım biçimleri, özellikle çocuklara yönelik programlarda karakter ve çevre tasarımını yalnızca estetik bir unsur olmaktan çıkarıp, anlatının temel yapı taşlarından biri haline getirmiştir. Çocukların duygusal, bilişsel ve kültürel gelişiminde etkili olan bu görsel öğeler, anlatı sürecinin işlevselliğini güçlendirerek mesajların daha etkili bir biçimde izleyiciye aktarılmasını sağlar. Özellikle karakterlerin fiziksel görünüşleri, mimikleri, davranış kalıpları ve çevreyle kurdukları ilişkiler, çocukların özdeşim kurabilecekleri semboller haline gelir. Bu durum, anlatının sadece izlenen bir yapı olmaktan çıkıp çocukların aktif olarak anlam inşa ettiği bir deneyim alanına dönüşmesini sağlar (Süalp, 2019).

Karakter tasarımının başarısı yalnızca görsel çekicilikle sınırlı değildir. Karakterin sahip olduğu kişilik özellikleri, geçmişi, motivasyonları ve hedefleri, fiziksel tasarımla bütünleştğinde anlamlı hale gelir. Bu nedenle, bir karakterin kimliği, hem dış görünüşü hem de iç dünyasıyla birlikte yapılandırılmalı, bu da onu anlatı içinde tutarlı ve inandırıcı kılar (Karaşahinoğlu, 2021). Çocuk izleyiciler, karakterlerin duygusal dönüşümlerini mimiklerden kıyafet detaylarına kadar pek çok unsur üzerinden takip ederek anlatıya daha derin bir biçimde katılım sağlar. Bu bağlamda, Franklin Bishop (2006)'un da belirttiği üzere, karakterin kimliği hakkında izleyicinin hiçbir diyalog duymadan fikir sahibi olması, görsel ipuçlarının gücünü göstermektedir.

Tasarım sürecinde karakterin bulunduğu çevre de onun anlatı içindeki kimliğini pekiştirir. Çocuk programlarında çevre tasarımı, yalnızca bir dekor değil; karakterin iç dünyasının yansıması, olayların geçtiği bağlamın şekillendiricisi ve çocukların duygusal olarak bağ kurabileceği bir anlatı zemini olarak ele alınmalıdır. Bu noktada çevre, izleyiciye karakterin ait olduğu dünyayı tanıtırken, onun yaşadığı dönüşümlere de mekânsal bir çerçeve sunar (Songür Dağ, 2015). Özellikle Propp'un işlev kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, çevrenin karakterin gelişim süreciyle paralel bir yapı izlediği görülür. Kahramanın macerasına başladığı düzenli ve güvenli ortamlar, yolculuk ilerledikçe karmaşık ve tehditkâr mekânlara dönüşerek karakterin içsel yolculuğunu da sembolize eder.

TRT Çocuk ekranlarında yayınlanan “Keloğlan Masalları” bu yapısal ve görsel bütünlüğün başarılı bir örneğini sunmaktadır. Keloğlan karakteri, sade ve sevecen çizgilerle tasarlanarak çocukların empati kurabileceği bir figür haline getirilmiştir. Yardımcı karakterler ve kötü figürler ise anlatıdaki rollerine uygun şekilde belirgin estetik farklılıklarla sunulmuştur. Keloğlan’ın karşılaştığı her mekân, onun yaşadığı dönüşümleri ve hikâyedeki ilerlemeyi yansıtan anlatı unsurları olarak işlev görmektedir. Örneğin, kahramanın sınavdan geçtiği tehlikeli ormanlar ya da yardım aldığı mağaralar, Propp’un tanımladığı işlevlerin mekânsal temsili olarak yapılandırılmıştır.

Keloğlan anlatısı, Propp’un 31 işlev şemasının çoğunu karşılayan bir yapıya sahiptir. Kahramanın uzaklaşması, yasakla karşılaşması, yardım alması, kötülüğün tanımlanması, sınavların aşılması ve sonunda ödüle ulaşması gibi işlevler, bölümler boyunca görsel ve yapısal biçimde tekrarlanır. Bu tekrarlar çocukların neden-sonuç ilişkilerini kavramasını kolaylaştırmakta ve anlatının etkisini artırmaktadır. Ayrıca, çevre tasarımı bu işlevlerin görünürlüğünü artıran bir araç olarak anlatıya doğrudan katkı sunar.

6. Keloğlan Masallarında Karakter Tipolojisi: Propp’un Eylem Kişileri Modeli

Geleneksel Türk masallarından uyarlanan ve TRT Çocuk kanalında yayınlanan Keloğlan Masalları, hem eğitici hem kültürel bir anlatı örneği olarak çocuk izleyicilerle buluşmuştur. Bu çalışma, Vladimir Propp’un masal çözümleme modelinde tanımladığı yedi karakter tipine dayanarak dizideki karakterlerin anlatı içindeki işlevlerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Propp’un yapısal yaklaşımı, çocuklara yönelik görsel anlatıların etkilerini açığa çıkarmada önemli bir kuramsal araç sunmaktadır.

6.1. Kötü Karakter

Propp (1968)’un “saldırgan” ya da “kötü karakter” olarak tanımladığı figür, anlatıdaki çatışmanın ana kaynağını oluşturur. Keloğlan Masalları dizisinde bu işlev, en belirgin biçimde Kara Vezir karakterinde somutlaşır. Kara Vezir’in kötücül planları, Keloğlan’ın eyleme geçmesini tetikleyen anlatı kırılmaları yaratır. Diğer kötü karakterler arasında Çirkin Cadı, Kötülükler Kraliçesi ve Mucit sayılabilir. Bu karakterlerin her biri, anlatının dramatik yapısını çeşitlendirirken Propp (1968)’un “kötülük fiili” olarak adlandırdığı yapısal işlevleri yerine getirir. Özellikle Mucit karakteri, modern teknolojik tehditleri temsil ederek klasik masal anlatısının çağdaş bir dönüşümünü yansıtır.

6.2. Bağışçı

Bağışçı, kahramana engelleri aşmasında yardımcı olan bilgi, nesne ya da güç sağlayan figürdür. Bu işlev Keloğlan Masalları’nda en çok Bilgecan Dede karakteriyle özdeşleşir. Bilgecan Dede, Keloğlan’a yalnızca maddi yardım sunmaz; aynı zamanda doğru kararlar almasını sağlayan rehberlik işlevini de yerine getirir. Bilgecan Dede’nin yaşlı, bilge ve sevecen görselliği, karakterin pedagojik yönünü destekler (Propp, 1968; Songür Dağ, 2015). Ayrıca, Keloğlan’ın annesi gibi ikincil bağışçı karakterler de moral ve motivasyon desteğiyle anlatının katmanlı yapısına katkı sunar.

6.3. Yardımcı Karakter

Yardımcı karakter, kahramanın yolculuğu sırasında yanında yer alan ve onunla birlikte çözüm yolları üreten figürlerdir. Bu rolde öne çıkan karakterler Keloğlanın arkadaşlarıdır. Cesareti, stratejik düşünme becerileriyle ve aktif rolleriyle, Propp’un yardımcı tip tanımına tam anlamıyla uyan bir yapıdadır (Propp, 1968; Songür Dağ, 2015). Görsel tasarımı ve sıcak renk kullanımıyla Balkız, çocuk izleyiciler için kolayca özdeşim kurulabilecek bir figürdür.

6.4. Aranan Kişi

Propp’a (1968) göre aranan kişi, kahramanın eylemlerine yön veren, genellikle kurtarılması gereken bir figürdür. Gül Çiçek karakteri, klasik “prenses” figürünün modern bir yorumu olarak bu işlevi yerine getirir. Çoğu zaman Kara Vezir tarafından kaçırılan Gül Çiçek, bazı bölümlerde pasif bir figürken, bazılarında aktif rol üstlenerek kendi kurtuluşuna katkıda bulunur. Bu temsil,

günümüz çocuk anlatılarında kadın karakterlerin güçlendirilmiş temsiline örnek teşkil eder (Songür Dağ, 2015; Süalp, 2019).

6.5. Gönderen

Gönderen figürü, kahramana görevin verildiği kişidir. Tek bölümlük Keloğlan Masalları'nda bu rolü bazen Bilgecan Dede üstlenmektedir. Bilgecan Dede'nin rehberliği, kahramanın eylemini başlatan ve yönlendiren bir katalizör olarak işlev görür. Bu karakterin doğayla iç içe mekânlarda yaşaması ve sembolik özellikler taşıması, anlatının bilgelik boyutunu vurgular (Propp, 1968; Süalp, 2019). 39 bölümlük tek hikâye anlatan masalda kral, kızı prenses Gülçiçek'i kurtarması için Keloğlan'ı görevlendirir.

6.6. Kahraman

Kahraman, anlatının merkezinde yer alan, engelleri aşarak başarıya ulaşan kişidir. Keloğlan, bu rolü hem klasik hem de modern anlamda üstlenir. Fiziksel olarak güçlü olmamasına karşın, zekâsı ve erdemli tavırlarıyla her bölümde toplum yararına hareket eder (Propp, 1968; Songür Dağ, 2015). Bu temsil, çocuklara olumlu rol modeller sunmak açısından değerlidir.

6.7. Sahte Kahraman

Sahte kahraman, kahramanın yerine geçmeye çalışan ve onun başarılarını çalmaya çalışan figürdür. Bu karakter tipi, dizinin bazı bölümlerinde kendini kahraman gibi gösteren ama çıkarıcı motivasyonlara sahip kişilerle temsil edilmiştir (Şekil 1). Parlak kıyafetler ve gösterişli tavırlarla tanıtılan bu karakterler, çocuklara görünüş ile gerçek arasındaki farkı öğretir (Propp, 1968; Songür Dağ, 2015).

Şekil 1. Üst soldan sağa: Kara Vezir ve Cadı, Bilgecan Dede, Gülçiçek Prenses. Alt soldan sağa: Kral, Arkadaşları, Keloğlan

Keloğlan Masalları dizisi, Propp'un yedi eylem kişisi modeline büyük ölçüde uyum göstermektedir. Dizideki karakterlerin işlevleri, hem klasik masal yapısının sürekliliğini korumakta hem de günümüz çocuk izleyicisine pedagojik katkı sağlayacak biçimde yeniden

yapılandırılmaktadır. Bilhassa karakter tasarımı, görsel anlatım biçimleri ve mekânsal unsurlar; anlatının derinleşmesini ve çocuk izleyiciyle duygusal, zihinsel bağlar kurulmasını kolaylaştırmaktadır. Bu yönüyle Keloğlan Masalları, yalnızca bir televizyon yapımı değil, aynı zamanda kültürel aktarımın ve değer eğitiminin dijital çağdaki temsilidir.

7. Keloğlan Masalları Çizgi Filminin Vladimir Propp'un Yapısal Kuramı Üzerinden Anlatı Çözümlemesi

Halk anlatılarının yapısal çözümlemesine öncülük eden Vladimir Propp'un kuramsal yaklaşımı, özellikle masal anlatılarındaki olay örgüsünü işlevsel bir bütünlük içinde değerlendirme fırsatı sunar. Propp (1928)'un "Masalın Biçimbilimi" adlı çalışmasında ortaya koyduğu 31 işlevli model, anlatının yüzey yapısında gözlemlenen karakter rollerinden ziyade, olayların dizilimi ve kahramanın geçirdiği evreler üzerinden bir analiz yapmayı mümkün kılar. Bu bağlamda, Propp (1985)'un "sabit" ve "değişken" öğelerden oluşan anlatı sistemi, geleneksel masalların günümüz çocuk anlatılarına nasıl uyarlandığını incelemek açısından önemli bir çerçeve sunar.

Bu çalışma kapsamında incelenen TRT yapımı Keloğlan Masalları adlı çizgi film dizisi, halk edebiyatının klasik kahramanı Keloğlan'ın maceralarını çağdaş anlatı teknikleriyle çocuklara sunan bir uyarlamadır. Serinin ilk 39 bölümü, Propp'un işlevsel analiz modeline göre değerlendirildiğinde, geleneksel masal formlarının büyük ölçüde korunduğu, ancak içerik açısından modern hedeflere uygun bir yapı kurulduğu görülmektedir. Dizide, kahramanın yolculuğa çıkışı, sınavlardan geçmesi, yardım alması, düşmanları yenmesi ve sonunda ödüllendirilmesi gibi klasik masal öğeleri sistematik bir şekilde işlenmiştir.

Anlatının başlangıç aşamasında, Keloğlan'ın yaşadığı köydeki sade hayatı ve ailesel bağları betimlenerek, Propp (1985)'un "başlangıç durumu" dediği kurucu yapı oluşturulmuştur. Bu durum, yalnızca mekânsal ve zamansal bir giriş sağlamaz; aynı zamanda izleyicinin kahramanla duygusal bir bağ kurmasına da hizmet eder. Masalın ilk bölümlerinde kahramanın babasının ölümü, annesiyle olan ilişkisi ve köy yaşamının zorlukları aktarılırken, Keloğlan'ın hayvanlarla konuşabilme yeteneği, zekâsı ve dayanışmacı tutumu öne çıkarılmıştır. Böylelikle kahramanın potansiyel özellikleri dramatik bir zemin üzerine oturtulmuştur.

Propp'un "uzaklaşma" işlevi (β), Keloğlan'ın annesine destek olmak amacıyla köyden ayrılması ve kasabaya gitmesiyle yerine getirilmektedir. Bu fiziksel ayrılış, aynı zamanda karakterin çocukluktan yetişkinliğe geçişini ve bireysel sorumluluk bilincinin gelişimini de temsil eder. Yasaklama (γ) ve yasağın çiğnenmesi (δ) ise, kahramanın yolculuğunda karşılaştığı uyarılara rağmen tehlikeli yolları tercih etmesiyle anlatının ilerleyişine yön verir. Yasakların çiğnenmesi, hikâyeye fantastik ve çatışmalı bir boyut kazandırır (Propp, 1985).

Dizinin farklı bölümlerinde yer alan kötü karakterlerin bilgi edinme çabaları (ϵ), kahramanı kandırma girişimleri (η) ve nihayetinde aldatma karşısında kurbanın tuzağa düşmesi (θ), Propp'un yapısal şemasında bir olay zinciri olarak belirginleşir. Bu olaylar, kahramanı çatışmanın içine çeken ve anlatının dramatik yapısını kuvvetlendiren unsurlar olarak işlev görmektedir. "Kötülük" (A) ve "eksiklik" (a) işlevleri de anlatının çatışma ve motivasyon yapılarını destekleyen temel bileşenlerdir.

Keloğlan'ın farklı bölümlerde yardım aldığı karakterler ve olağanüstü güçler, Propp'un tanımladığı bağışçı (D), kahramanın tepkisi (E) ve büyü nesne kazanımı (F) işlevlerine karşılık gelir. Örneğin, Kömür Hanım'ın Keloğlan'a olağanüstü güçler kazandırması ya da kartalın kahramanı Kristal Mağarası'na taşıması gibi olaylar, masaldaki fantastik öğelerin hem yapısal hem de estetik işlevini ortaya koymaktadır.

Anlatının ilerleyen aşamalarında kahramanın karşılaştığı düşmanlarla çatışmaları (H), tanınması (Q) ve nihayetinde düşmanların cezalandırılması (U), klasik bir masal yapısının evrimsel çizgisini yansıtmaktadır. Keloğlan'ın karşılaştığı yedi başlı yılan, asit canavarı ve Kara Vezir gibi karakterler, Propp'un işlevleri üzerinden çeşitlenirken, kahramanın zekâ, cesaret ve yardımseverlik gibi erdemleri vurgulanır. Bu çatışmalar sonunda kötülüğün cezalandırılması ve kahramanın ödüllendirilmesi hem ahlaki bir mesaj hem de anlatısal bir kapanış sunar.

Son olarak, Keloğlan'ın evine dönüşü (↓) ve toplumun kahramanı olarak tanınması, masalın dramatik çözüme evresini oluşturur. Kahramanın evlenmek ya da tahta çıkmak gibi klasik ödüller yerine, evine dönme isteği gibi, gösterdiği alçakgönüllülük ve mütevazı istekleri, kahramanın yüceliğini ortaya koyar. Bu bağlamda, Keloğlan karakteri, geleneksel masal kahramanlığını modern değerlerle birleştirerek sunan özel bir figür olarak öne çıkar.

Keloğlan Masalları'nda özellikle bağımsız bölümlerde Propp'un 31 işlevinin tümüne eksiksiz şekilde rastlanmasa da, bu yapıların büyük kısmı doğrudan ya da dolaylı yollarla anlatıya dahil edilmiştir. Ayrıca bazı işlevlerin örneklenmemesi, dizinin kısa, bağımsız bölümler şeklinde yapılandırılmış olmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle kahramanın kimliğini gizleyerek geri dönmesi ya da sahte kahramanla karşılaşması gibi uzun vadeli dramatik yapı gerektiren işlevlere yer verilmemiştir. Bu da çağdaş çocuk programlarında, geleneksel anlatı yapılarının belirli bir süzgeçten geçirilerek yeniden kurgulandığını göstermektedir.

Propp'un işlevsel yapısı, çağdaş animasyon dizileri için hem kuramsal hem de uygulamalı anlamda etkili bir model sunmaktadır. Keloğlan Masalları üzerinden yapılan çözümleme, geleneksel anlatı yapı taşlarının modern çocuk anlatılarına nasıl uyarlandığını, bu süreçte eğitici, kültürel ve estetik işlevler üstlenen sağlam bir anlatı çerçevesinin nasıl inşa edildiğini göstermektedir. Vladimir Propp'un 31 işlevi temel alınarak gerçekleştirilen analiz, dizinin klasik halk anlatısı geleneğini sürdürmekle kalmayıp, bunu çağdaş anlatı biçimleriyle yeniden şekillendirdiğini ortaya koyar. Bu durum, Propp'un kuramının sadece geleneksel masalları değil, günümüz çocuklara hitap eden görsel anlatıları da açıklayabilen evrensel bir araç olduğunu kanıtlamaktadır. TRT yapımı Keloğlan Masalları çizgi dizisi, yapılandırılmış anlatı yapısı sayesinde hem eğlenceli hem öğretici içerikler sunarak çocuklara kültürel değer aktarımı sağlayan güçlü bir anlatı örneği sunmaktadır.

8. Animasyonun Eğitime Yönelik Yaklaşımı ve Görsel Hikâyecilikteki Rolü

Animasyon, çocuklara yönelik programlarda yalnızca bir eğlence aracı değil, aynı zamanda etkili bir eğitimsel iletişim yöntemi olarak işlev görmektedir. Görsel hikâyecilik bağlamında, karakter ve çevre tasarımlarının eğitsel hedeflerle uyumlu bir şekilde kurgulanması, çocukların bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimlerini desteklemektedir. Karakterlerin görsel tasarımı, çocukların özdeşim kurabilecekleri özelliklerle donatıldığında, eğitimsel içerik daha kolay içselleştirilir. Özellikle TRT Çocuk'ta yayınlanan Keloğlan Masalları örneğinde, animasyonun eğitsel yaklaşımı belirgin bir şekilde hissedilmektedir. Keloğlan karakterinin sade, sempatik ve güven verici bir tasarımla sunulması, çocukların temel ahlaki değerleri, yardımlaşma, cesaret, problem çözme ve toplumsal sorumluluk gibi kavramları daha kolay benimsemelerine katkı sağlamaktadır (Karaşahinoğlu, 2021).

Eğitim amaçlı animasyonlarda çevre tasarımı da çocukların öğrenme süreçlerini destekleyen bir faktör olarak ön plana çıkmaktadır. Çevre, yalnızca hikâyenin geçtiği bir arka plan değil; aynı zamanda çocukların merak duygusunu tetikleyen, öğrenmeye açık bir atmosfer yaratmak için kullanılan işlevsel bir araçtır. Keloğlan Masalları'nda kullanılan köyler, ormanlar, saraylar ve mağaralar gibi mekânlar, çocuklara farklı sosyal ve kültürel bağlamları tanıma fırsatı sunmaktadır. Bu bağlamda, animasyonun eğitime katkısı yalnızca bilgi aktarmakla sınırlı kalmaz; aynı zamanda çocukların empati geliştirmelerine, problem çözme becerilerini pekiştirmelerine ve kültürel değerleri deneyimleyerek öğrenmelerine olanak tanır (Green ve Parker, 2020).

Vladimir Propp'un masal çözümleme kuramı, animasyonun eğitime katkısının daha iyi anlaşılmasına da ışık tutmaktadır. Propp'un tanımladığı "kahraman", "yardımcı", "kötü karakter" ve "verici" gibi işlevsel roller, çocuklara doğru ile yanlış ayırt etme, sorumluluk alma ve karar verme becerilerini dolaylı yoldan öğretmektedir. Örneğin, Keloğlan Masalları'nda Keloğlan'ın maceralara atılması, engellerle karşılaşması, yardım alması ve sonunda ödüle ulaşması, çocuklara hem neden-sonuç ilişkisini kavrama hem de değerler eğitimi açısından önemli bir deneyim sunmaktadır. Animasyon bu noktada, çocuklara soyut kavramları somut görsel ve işitsel öğeler aracılığıyla aktararak öğrenmeyi daha kalıcı ve eğlenceli hâle getirmektedir (Propp, 1985).

Sonuç olarak, çocuklara yönelik animasyonların eğitime katkısı, görsel hikâyecilikteki karakter ve çevre tasarımıyla doğrudan ilişkilidir. Karakterlerin özdeşim kurmaya uygun bir şekilde tasarlanması, çevrelerin keşfetmeye teşvik eden bir biçimde kurgulanması ve anlatının eğitsel mesajlarla desteklenmesi, çocukların öğrenme süreçlerini hızlandırmaktadır. TRT Çocuk'un Keloğlan Masalları bu açıdan hem geleneksel halk anlatılarını modern bir görsel dil aracılığıyla çocuklara aktarmakta hem de eğitsel değerleri pekiştiren bir yapı sunmaktadır. Böylece animasyon, yalnızca bir eğlence biçimi olmaktan çıkarak, çocukların bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimlerini destekleyen bir eğitimsel araç hâline gelmektedir.

SONUÇ

Bu araştırma, çocuklara yönelik eğitici programların karakter ve çevre tasarımının, anlatıbilim perspektifinden nasıl şekillendiğini ve bu yapıların görsel hikâye anlatımında nasıl bir işlev gördüğünü ortaya koymayı amaçlamıştır. İşlevlerin sıralamasında değişiklikler olsa da geneline baktığımızda TRT Çocuk kanalında yayınlanan Keloğlan Masalları çizgi filmi üzerinden yürütülen analizler, Vladimir Propp'un masal çözümleme modelinin günümüz görsel anlatılarında da geçerliliğini koruduğunu ve çocuk programları gibi yapılarda işlevsel bir çerçeve sunarak uygulanabilir olduğunu göstermiştir. Özellikle Keloğlan Masalları çizgi dizisi örneğinden yola çıkılarak, karakter ve çevre tasarımının anlatı yapısı içerisindeki rolü incelenmiş; bu unsurların kültürel bağlamda ne tür işlevler üstlendiği değerlendirilmiştir. Çalışmanın temel kuramsal çerçevesini Vladimir Propp'un masal çözümlemesi modeli oluşturmuş; elde edilen bulgular, bu modelin çağdaş görsel anlatılarda da geçerli ve açıklayıcı bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir.

Yapılan analizler, çocuk programlarının yalnızca eğlence amacı taşımadığını, aynı zamanda çocukların bilişsel, duygusal ve toplumsal gelişimine katkıda bulunacak şekilde yapılandırıldığını ortaya koymuştur. Keloğlan Masalları dizisinde yer alan karakterlerin, Propp'un belirlediği anlatı işlevlerine uygun şekilde inşa edilmesi, izleyici kitlesi olan çocuklara anlatı içinde yönlendirici, öğretici ve kültürel anlamlar taşıyan bir yapı sunmuştur. Özellikle kahraman, kötü karakter, yardımcı, başışçı gibi anlatı tiplerinin belirgin ve sistemli biçimde konumlandırılması, çocukların hikâyeye dahil olmasını ve anlatılan değerleri içselleştirmesini kolaylaştırmıştır.

Bu bağlamda, çalışmanın teorik düzeydeki katkısı, anlatıbilimin yalnızca klasik metin çözümlemelerinde değil, aynı zamanda çağdaş çocuk içeriklerinde de kullanılabilir ve işlevsel bir yöntem olduğunu ortaya koymasıdır. Keloğlan Masalları üzerinden yapılan çözümlemeler, geleneksel masal yapılarının modern medya araçlarında nasıl yeniden biçimlendirilebileceğini gösterirken, aynı zamanda kültürel sürekliliğin korunmasında anlatı yapılarının önemine dikkat çekmiştir. Böylece Propp'un işlev temelli kuramı, yalnızca bir analiz modeli değil, aynı zamanda çağdaş anlatı üretim süreçlerine yön veren bir rehber olarak değerlendirilebilir.

Metodolojik açıdan nitel yaklaşım benimsenmiş, betimsel çözümleme teknikleri kullanılarak dizinin anlatı öğeleri sistematik biçimde değerlendirilmiştir. Bu yöntemle karakterlerin rol dağılımları, olay örgüsündeki işlevleri ve çevre tasarımının görsel anlatıya olan katkıları ayrıntılı olarak ortaya konmuştur. Bu yaklaşım, özellikle çocuklara yönelik içeriklerde anlatının işlevsel gücünü görünür kılarak, yeni üretim süreçleri için uygulanabilir bir model sunmaktadır.

Elde edilen bulgular, çocuk programı üreticileri ve içerik geliştiricileri için çeşitli öneriler sunmayı da mümkün kılmıştır. Anlatının kurgusal yapısının açık ve düzenli hedeflerle uyumlu şekilde planlanması, içeriklerin çocuk izleyici için daha etkili ve öğretici hale gelmesini sağlayacaktır. Ayrıca, karakter ve çevre tasarımında kültürel öğelere yer verilmesi hem yerel kimliğin korunmasına hem de evrensel değerlerin aktarılmasına olanak tanıyacaktır.

Görsel hikâye anlatımında kullanılan teknik öğeler – renkler, biçimler, hareketler ve simgeler – anlatının iletisini güçlendirmekte, çocukların ilgisini diri tutarak öğrenme sürecine katkı sunmaktadır. Bu bağlamda, anlatı estetiği ile anlatı işlevselliğinin birlikte değerlendirilmesi, eğitici programlarda etkili içerik üretiminin temel koşullarından biri olarak görülmelidir. Görsel hikâye anlatımında kullanılan teknik öğeler, sinematografik ve anlatı yapısı açısından bütüncül bir çerçevede değerlendirilmelidir. Renkler, biçimler, hareketler ve simgesel öğeler, yalnızca

estetik bir unsur olarak değil, aynı zamanda anlatının anlam katmanlarını derinleştiren ve izleyiciyle kurulan etkileşimi güçlendiren anlatı bileşenleri olarak işlev görmektedir. Bu bağlamda, teknik öğelerin anlatı estetiğiyle uyumlu biçimde kurgulanması, özellikle çocuklara yönelik eğitici programlarda hem dikkat çekici bir görsel dil oluşturmakta hem de öğrenme sürecine aktif katkı sağlamaktadır.

KAYNAKÇA

- Alıcı, B. (2021). "Türkiye'de animasyon sineması çalışmaları üzerine bir değerlendirme." *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 19(37), 53-78.
- Bal, M. (2024). Anlatı bilim: Anlatı kuramına giriş (U. Gezen, Çev.). İstanbul: Albaraka Yayınları.
- Baltacı, A. (2019). "Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?" *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Barthes, R. (1967). "The death of the author." *Aspen*, (5-6).
- Barthes, R. (1993). Göstergebilimsel serüven (M. Rifat ve S. Rifat, Çev.). Ankara: YKY.
- Berger, J. (2018). Görme biçimleri (Y. Alogan, Çev.). Metis Yayınları.
- Bishop, F. (2006). Cartoonist's bible: An essential reference for the practicing artist. Page One Publishing.
- Chatman, S. (2009). Öykü ve söylem: Filmde ve kurmacada anlatı yapısı (Ö. Yaren, Çev.). Ankara: De Ki Yayınları.
- Çelebi, V. (2013). "Michel Foucault'da bilgi, iktidar ve özne ilişkisi." *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 5(1), 512-523.
- Çobanoğlu, Ö. (2012). Halk bilimi kuramları ve araştırma yöntemleri tarihine giriş. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Dervişcemaloğlu, B. (2014). Anlatıbilime giriş. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Genette, G. (1980). Narrative discourse: An essay in method (J. E. Lewin, Çev.). Cornell University Press.
- Green, M., Parker, D. (2020). Environmental storytelling in animation and visual media. Visual Media Press.
- Guba, E.G., Lincoln, Y.S. (1994). "Competing paradigms in qualitative research." *Handbook of Qualitative Research*, 2(105), 163-194.
- Jenkins, H. (2008). Convergence culture: Where old and new media collide. NYU Press.
- Karashinoğlu, Ş. (2021). "Karakter tasarım yaklaşımları." *Akademik Sanat*, (13), 24-35.
- Kars, N. (1990). Televizyon ve çocuk programları: Bir örnek: Susam Sokağı. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kars, N. (2012). Bir televizyon program türü olarak sitcom. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (16). <https://doi.org/10.17064/iüifhd.14233>
- Öztürk, C., Karayağız, G. (2010). "Çocuk ve televizyon." *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*, 10(2), 81-85.
- Propp, V. (1968). Morphology of the folktale (L. Scott, Çev.). University of Texas Press.
- Propp, V. (1985). Masalın biçimbilimi (M. Rifat ve S. Rifat, Çev.). İstanbul: Bilim/Felsefe/Sanat Yayınları.
- RTÜK. (2014). Yayınlarda program türleri kod, tanım ve sembolleri. Ankara: RTÜK Yayınları.
- Songür Dağ, E. (2015). İllüstrasyonun ikinci altın çağı. İstanbul: Grafik Kitaplığı Yayınları.

- Songür Dağ, E. (2015). Görsel hikâyecilikte karakter tasarımının anlatısal boyutu. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Süalp, A. (2019). Görsel hikâyecilikte karakter tasarımının anlatısal boyutu. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Süalp, F. (2019). Görsel hikâyecilikte çevre tasarımı ve anlatı. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- TRT Çocuk. (2020, Mart 23). Keloğlan Masalları - Kuyu Canavarı [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=dnSVqrb1WR4>
- TRT Çocuk. (2020, Mayıs 20). Keloğlan Testiyi Kurtarıyor [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=LdcM3uV3_yg
- TRT Çocuk. (2009-2020). Keloğlan Masalları [Animasyon dizisi]. TRT Çocuk. <https://www.trtcocuk.net.tr/keloglan-masallari>
- TRT Çocuk. (n.d.). Keloğlan Masalları - Bölümler. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=PSNKTpTc8Z0>
- Wikipedia contributors. (2024, Nisan 20). Keloğlan Masalları. Wikipedia. https://en.wikipedia.org/wiki/Draft%3AKelo%C4%9Flan_Masallar%C4%B1
- Yıldırım, G. (1994). Kitle iletişiminde televizyon haberciliği. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

KATKI ORANI BEYANI VE ÇIKAR ÇATIŞMASI BİLDİRİMİ

Sorumlu Yazar <i>Responsible/Corresponding Author</i>		HASİBE ÇİFTÇİ TURAN		
Makalenin Başlığı <i>Title of Manuscript</i>		EĞİTİCİ ÇOCUK PROGRAMLARININ KELOĞLAN ÇİZGİ FİLMİ ÜZERİNDEN ANLATIBİLİMSEL AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ		
Tarih <i>Date</i>		06.06.2025		
Makalenin türü (Araştırma makalesi, Derleme vb.) <i>Manuscript Type (Research Article, Review etc.)</i>		Araştırma makalesi		
Yazarların Listesi / List of Authors				
<i>Sıra No</i>	Adı-Soyadı <i>Name - Surname</i>	Katkı Oranı <i>Author Contributions</i>	Çıkar Çatışması <i>Conflicts of Interest</i>	Destek ve Teşekkür (Varsa) <i>Support and Acknowledgment</i>
1	HASİBE ÇİFTÇİ TURAN	%50	Yoktur	
2	ZİYAD GULİYEV	%50	Yoktur	